

ДИДАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “ПРИКОРДОННА СЛУЖБА” МАЙБУТНІМ ОФІЦЕРАМ-ПРИКОРДОННИКАМ

formation of competence in speaking of future teachers of foreign languages]. [Electronic resource]. Available at <http://dSPACE.tneu.edu.ua/bitstream/316497/4003/1/%D0%94%D0%B0%D1%86%D0%BA%D1%96%D0%B2.pdf> [in Ukrainian].

3. *Zahalnoevropejski Rekomendatsii z movnoi osvity: vyvchennia, vykladannia, otsiniuvannia* (2003). [Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment]. Naukovyi redaktor ukrainskoho vydannia doktor ped. nauk, prof. S. Yu. Nikolaieva. Kyiv: Lenvit, 273 p. [in Ukrainian].

4. Luchkevych, V. (2014). *Komunikatyvnyi pidkhid do navchannia inozemnoi movy: istoryko-pedahohichnyi dyskurs* [Communicative Approach to Foreign Language Learning: Historical and Pedagogical Discourse] [Elektronic resource]. Problems of formation a modern teacher, no.10, part. 2. Available at

http://library.udpu.org.ua/library_files/probl_sych_vchutela/2014/10_2/36.pdf [in Ukrainian].

5. Passov, Ye. I. (1989). *Osnovy kommunikativnoy metodiki obucheniya inoyazychnomu obscheniyu* [Fundamentals of the communicative methodology for the teaching foreign-language communication]. Moscow: Rus. yaz., 276 p. [in Russian].

6. Girardet, J. (2012). *Écho: méthode de français A1* [Echo: French method A1]. Paris: Clé international, 143 p. [in French].

7. Payet, A. (2013). *Théâtre FLE. Activités théâtrales et conseils d'intégration dans l'enseignement FLE* [Theater FLE. Theatrical activities and advice on the integration into the teaching FLE]. [En ligne]. Le café du fle. Adresse: <http://www.lecafedufle.fr/2013/02/theatre-fle-activites-theatrales-et-conseils-dintegration-dans-lenseignement-fle-entretien-avec-adrien-payet/> [in French].

Стаття надійшла до редакції 17.10.2017

УДК 355.233.1:355 (477)

Леся Балагур, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри тактики прикордонної служби Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

ДИДАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “ПРИКОРДОННА СЛУЖБА” МАЙБУТНІМ ОФІЦЕРАМ-ПРИКОРДОННИКАМ

У статті розкрито питання вивчення навчальної дисципліни “Прикордонна служба”. Здійснено аналіз змісту управлінської діяльності майбутніх офіцерів-прикордонників. Виокремлено та обґрунтовано дидактичні принципи викладання навчальної дисципліни “Прикордонна служба”: принцип професійної спрямованості, принцип наочності, принцип проблемності, принцип доступності, принцип науковості, зв'язку із практикою тощо. Подано характеристику змісту кожного дидактичного принципу у викладання навчальної дисципліни “Прикордонна служба”.

Ключові слова: навчальна дисципліна “Прикордонна служба”, майбутні офіцери-прикордонники, професійна підготовка, дидактичні принципи.

Літ. 9.

Lesya Balahur, кандидат педагогических наук, старший преподаватель кафедры тактики пограничной службы Национальной академии Государственной пограничной службы Украины имени Богдана Хмельницкого

ДИДАКТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ПРЕПОДАВАНИЯ УЧЕБНОЙ ДИСЦИПЛИНЫ “ПОГРАНИЧНОЙ СЛУЖБЫ” БУДУЩИХ ОФИЦЕРОВ ПОГРАНИЧНИКОВ

В статье раскрыты вопросы изучения учебной дисциплины “Пограничная служба”. Осуществлен анализ содержания управленческой деятельности будущих офицеров-пограничников. Выделены и обоснованы дидактические принципы преподавания учебной дисциплины “Пограничная служба”: принцип профессиональной направленности, принцип наглядности, принцип проблемности, принцип доступности, принцип научности, связи с практикой и тому подобное. Дана характеристика содержания каждого дидактического принципа в преподавании учебной дисциплины “Пограничная служба”.

Ключевые слова: учебная дисциплина “Пограничная служба”, будущие офицеры-пограничники, профессиональная подготовка, дидактические принципы.

Lesya Balahur, Ph.D. (Pedagogy), Senior Lecturer of the Border Guard Tactics Department National Bohdan Khmelnytskyi Academy of the State Border Guard Service of Ukraine

DIDACTIC FEATURES OF TEACHING OF THE TRAINING DISCIPLINE THE “BORDER GUARD SERVICE” OF FUTURE BORDER GUARDS OFFICERS

The article reveals the issues of studying the discipline “Border Guard Service”. The analysis of the content of the management activities of future border officers is carried out. The didactic principles of teaching

ДИДАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “ПРИКОРДОННА СЛУЖБА” МАЙБУТНІМ ОФІЦЕРАМ-ПРИКОРДОННИКАМ

the discipline “Border Guard Service” have been singled out and substantiated: the principle of professional orientation, the principle of clarity, the principle of problem, the principle of accessibility, the principle of scientific character, links with practice, and the like. The characteristic of the contents of each didactic principle of teaching the discipline “Border Guard Service” is given.

Management is an important sphere of society's life, which increases its efficiency. The significance of management lies in the fact that it helps to establish the organizational-economic, socio-psychological and legal relations between the subjects and objects of social relations. The control system in the STSU consists of several interconnected control subsystems of different levels. The management of the state border guard authorities is a deliberate activity of the Chief of the Border Guard Service and the deputies, based on the legislation on the state border of Ukraine and the principles of border guarding, in support of the constant readiness of the body for the protection of the state border to actions, organization of operational activities on border guarding and management of the state border guard body in fulfilling the tasks by effectively using the existing forces and means.

Thus, the management activity is a social phenomenon that provides the continuous improvement of the efficiency of activities in the social, political, economic life. The proper preparation for the management in the Border Guard Service is considered an important condition for the effective implementation of the tasks on the protection of the state border and the basis of this is studying the discipline “Border Guard Service”.

Keywords: *an educational discipline “Border Guard Service”, the future border officers, the vocational training, the didactic principles.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Управління важлива сфера життя суспільства, що підвищує його ефективність. Значимість управління полягає у тому, що воно допомагає встановлювати організаційно-економічні, соціально-психологічні й правові відносини суб'єктів й об'єктів суспільних відносин. Система управління в ДПСУ складається із декількох взаємопов'язаних підсистем управління різних рівнів. Управління органами охорони державного кордону – це цілеспрямована діяльність начальника відділу прикордонної служби і його заступників, що ґрунтується на законодавстві про державний кордон України і принципах охорони кордону, щодо підтримки постійної готовності органу охорони державного кордону до дій, організації оперативно-службової діяльності з охорони кордону та керування органом охорони державного кордону при виконанні поставлених завдань шляхом ефективного використання наявних сил і засобів. Управлінська діяльність – найбільш активний елемент професійної діяльності офіцера-прикордонника, зміст якої впливає з вимог і основних закономірностей діяльності з охорони державного кордону. Отже, в сучасних умовах для ефективного виконання персоналом органів охорони державного кордону завдань з охорони державного кордону важливе значення має належне управління, а підготовка майбутніх офіцерів-прикордонників до управління основними підрозділами охорони державного кордону – актуальним педагогічним завданням.

Аналіз основних досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання проблеми. Питання професійної підготовки майбутніх фахівців є предметом пильної уваги науковців. У науковій літературі висвітлено окремі теоретико-

методичні проблеми підготовки військовослужбовців. Концептуальні, змістовні й технологічні аспекти підвищення ефективності цього процесу в сучасних умовах розкрито у працях відомих педагогів: М. Варія [1], Г. Васяновича [2], А. Галімова [3], Д. Іщенко [4], В. Маслова [5], М. Нещадима [6], Б. Олексієнка [7], Г. Темка [8], В. Ягупова [9].

Метою статті є аналіз дидактичних особливостей викладання навчальної дисципліни “Прикордонна служба” майбутнім офіцерам-прикордонникам.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Актуальна проблема сучасних складних соціально-економічних відносин на фоні процесу глобалізації підштовхує суспільство до економічної, політичної та культурної інтеграції, до становлення громадянського відкритого суспільства, для якого характерна тісна взаємодія з іншими країнами.

У зв'язку із цим, зростає значення та роль правоохоронної системи суспільства.

З метою задоволення соціального запиту щодо професійної підготовки майбутніх фахівців прикордонного відомства, удосконалюються відповідні навчальні програми, застосовуються традиційні та нетрадиційні технології навчання дисциплінам професійного блоку, а також реалізуються відповідні принципи дидактики у викладанні дисциплін професійного блоку [9].

Аналіз практики викладання навчальної дисципліни “Прикордонна служба” у вищій школі прикордонного відомства, свідчить про переважання інтерактивних методів, які сприяють якісному оволодінню мовленнєвою формою на всіх рівнях вимови.

У навчанні основам прикордонної служби, як і іншим навчальним дисциплінам, ключовим є дотримання певних дидактичних принципів.

ДИДАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “ПРИКОРДОННА СЛУЖБА” МАЙБУТНІМ ОФІЦЕРАМ-ПРИКОРДОННИКАМ

Методика викладання навчальної дисципліни “Прикордонна служба” є специфічною, оскільки базується на суміжних науках: педагогіці, психології, соціології, філософії, основах прикордонного контролю тощо.

Водночас, зазначена методика, побудована на єдиній дидактичній основі, що реалізується в основі загальноприйнятих принципах дидактики.

Вивчення навчальної дисципліни “Прикордонна служба” у вищому навчальному закладі прикордонного відомства ґрунтується на таких дидактичних принципах:

- принцип професійної спрямованості освітньої діяльності;
- принцип свідомого вивчення;
- принцип зв'язку теорії та практики навчання;
- принцип науковості змісту методів та способів навчання;
- принцип доступності змісту методів навчання;
- принцип колективного характеру вивчення та врахування індивідуальних особливостей;
- принцип виховного характеру процесу вивчення дисципліни;
- принцип досягнення мети;
- принцип наочності навчання;
- принцип міцності знань, навичок та умінь;
- принцип забезпечення процесу соціалізації;
- принцип здійснення діагностування при досягненні визначених цілей;
- принцип проблемності;
- принцип особистої відповідальності;
- принцип саморозвитку та самовиховання.

Розглянемо сутність кожного дидактичного принципу.

Принцип професійної спрямованості освітньої діяльності означає, що процес навчання і його результат курсанти оцінюють з позиції їх значущості для майбутньої професійної діяльності. Тому у цьому аспекті актуальним є використання моделювання практичних ситуацій, максимально наближених до професійних, при вирішенні яких курсанти зможуть застосувати набуті знання і навички у майбутній професійній діяльності.

З метою реалізації *принципу виховного характеру* процесу вивчення навчальної дисципліни “Прикордонна служба”, на практичних заняттях зміст навчального матеріалу слід відбирати з урахуванням соціального, економічного, політичного та культурного життя відповідної країни.

Реалізація *принципу зв'язку теорії та практики* має специфічний характер, що полягає у кінцевій меті вивчення навчальної дисципліни “Прикордонна служба”. Вивчення цієї дисципліни передбачає досягнення різних цілей.

У вищій школі метою вивчення навчальної дисципліни “Прикордонна служба” є оволодіння основами охорони державного кордону.

Майбутній офіцер-прикордонник повинен отримати вичерпні відомості про органи управління кордонами, про оперативно-службову діяльність, про тактику охорони державного кордону тощо [7].

Принцип свідомого вивчення навчальної дисципліни “Прикордонна служба”. Як свідчить аналіз практики викладання цієї дисципліни у вищому навчальному закладі прикордонного відомства, цей принцип широко використовується, оскільки дорослі більше схильні до усвідомленої освітньої діяльності.

Вираження *принципу доступності* під час вивчення навчальної дисципліни “Прикордонна служба” полягає у здатності курсантів розуміти способи виконання дій з метою вироблення відповідних навичок та умінь. Процес оволодіння зазначеними навичками та вміннями є поступовим, які передбачають їх удосконалення.

Наочність під час вивчення навчальної дисципліни “Прикордонна служба” є надзвичайно важливою, а особливо на початкових етапах, оскільки показ того, як наприклад, функціонують органи охорони державного кордону, сприяє міцному засвоєнню навчального матеріалу.

Наступний принцип – науковості. Цей принцип має прояв у відборі навчального матеріалу, в його розподілі, обсязі та змісті знань, які слід отримати та у виконанні професійних дій.

Принцип міцності знань, навичок та умінь навчальної дисципліни “Прикордонна служба” полягає у визнанні необхідності міцного засвоєння знань.

Принцип досягнення мети вивчення навчальної дисципліни “Прикордонна служба” передбачає формулювання мети та алгоритму здійснення конкретних, проміжних дій для її досягнення на основі попереднього та нового змісту навчання. Для цього необхідно, щоб мета відповідала реальним можливостям суб'єктів освітнього процесу, готовим активно діяти та вирішувати поставлені завдання. Основним завданням викладача на цьому етапі є: опора на попередній досвід курсантів та підвищення його до рівня, необхідного для успішного досягнення мети заняття.

Принцип забезпечення процесу соціалізації вимагає врахування стадій соціалізації особистості і розвитку її соціокультурних цінностей.

Принцип діагностування при досягненні визначених цілей реалізується за умови, що мета навчання сформульована з урахуванням

ДИДАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “ПРИКОРДОННА СЛУЖБА” МАЙБУТНІМ ОФІЦЕРАМ-ПРИКОРДОННИКАМ

можливості об'єктивно визначити ступінь її досягнення на основі використання певного інструментарію та методики вимірювання ступеня її реалізації. Відповідно до цього формулювання мети повинно бути однозначним та чітким за допомогою зрозумілих та доступних характеристик, що дасть можливість керувати освітнім процесом, корегувати його й робити висновки про результати навчального процесу.

Принцип саморозвитку та самовиховання передбачає спрямованість дій викладачів і курсантів на планомірний, безперервний і цілеспрямований розвиток та удосконалення своєї особистості. Це процес передбачає перебудову своєї особистої та її соціальної позиції, настанов, формулювання мети, обрання способів і засобів діяльності, досягнення результату і контролю його як кожним з учасників окремо, так і групою в цілому.

Принцип проблемності вивчення навчальної дисципліни “Прикордонна служба” спрямований на засвоєння знань, пошук оптимальних варіантів вирішення проблемних ситуацій, розробку нових технологій професійної діяльності. Врахування цього принципу вимагає від викладачів навчити курсантів формулювати проблемні питання, виділяти визначальні фактори і знаходити способи їх вирішення.

Колективний характер вивчення та врахування індивідуальних особливостей в процесі вивчення навчальної дисципліни “Прикордонна служба” у західній практиці викладання іноземної мови є досить поширеним.

Принцип особистої відповідальності закріплює за кожним суб'єктом навчання персональну відповідальність за результати власної діяльності на заняттях, у майбутній професійній діяльності, у певних висловлюваннях, та виступах тощо.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, управлінська діяльність є соціальним феноменом, що забезпечує безперервне підвищення ефективності діяльності у суспільному, політичному, господарському житті. Належну підготовку до управлінської діяльності у прикордонному відомстві розглядають як важливу умову ефективного виконання завдань з охорони державного кордону і основою цього є вивчення дисципліни “Прикордонна служба”.

З огляду на це **перспективами подальших розвідок у цьому напрямку** є дослідження особливостей діяльності з управління основними підрозділами охорони державного кордону та основних вимог щодо підготовки майбутніх

офіцерів-прикордонників до управлінської діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Варій М. Й. *Морально-психологічний стан військ: Навчальний посібник*. – Львів: ВІДУ “ЛП”, 2000. – 162 с.
2. Галімов А. В. *Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників до виховної роботи з особовим складом: Монографія*. – Хмельницький: Вид-во НАДПСУ, 2004. – 376 с.
3. Дем'янюк Ю. А. *Формування військово-організаторських умінь як педагогічна проблема / Ю. А. Дем'янюк // Зб. наук. пр. № 44. Частина II / гол. ред. Балашов В. О.* – Хмельницький: НАДПСУ, 2008. – С. 73–76.
4. Іщенко Д. В. *Теорія і практика виховання слухачів вищих військових закладів у процесі навчання: дис. ... д-ра пед. наук: 20.02.02 / Іщенко Дмитро Васильович*. – Хмельницький, 1999. – 416 с.
5. Маслов В. С. *Теорія і практика культурологічної підготовки слухачів і курсантів вищих військових навчальних закладів освіти: Автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.04 / КВГІ МО України*. – К., 1998. – 36 с.
6. Нецадим М. І. *Військова освіта України: історія, теорія, методологія, практика: Автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Ін-т пед. та психол. проф. освіти АПН України*. – К., 2002. – 56 с.
7. Олексієнко Б. М. *Викладач військової академії*. – Хмельницький: Видавництво Академії ПВУ, 1997. – 84 с.
8. Темко Г. Д. *Основи формування системи виховання воїна в Україні у період утвердження державності (світоглядно-філософський аналіз): Монографія*. – К.: Варта, 1997. – 288 с.
9. Ягунов В. В. *Загальнодидактичні основи навчання військовослужбовців строкової служби Збройних Сил України: Дис... д-ра пед. наук: 13.00.04*. – К., 2002. – 432 с.

REFERENCES

1. Varii, M. Y. (2000). *Moralno-psykholohichni stan viisk: Navchalnyi posibnyk* [Moral-psychological state of troops]. Lviv: VIDU “LP”, 162 p. [in Ukrainian].
2. Halimov, A. V. (2004). *Teoretyko-metodychni zasady pidhotovky maibutnikh ofitseriv-prykordonykiv do vykhovnoi roboty z osobovym skladom: Monohrafiia* [Theoretical and methodical principles of preparation of future officers-border guards for educational work with personnel: Monograph.]. Khmelnytskyi: Vyd-vo NADPSU, 376 p. [in Ukrainian].
3. Demianiuk, Yu. A. (2008). *Formuvannia viiskovo-orhanizatorskykh umin yak pedahohichna problema* [Formation of military-organizational skills as a pedagogical problem]. No.44, part 2, (Ed.). Balashov, V. O., Khmelnytskyi: NADPSU, pp. 73–76. [in Ukrainian].
4. Ishchenko, D. V. (1999). *Teoriia i praktyka vykhovannia slukhachiv vyshchykh viiskovykh zakladiv u protsesi navchannia* [Theory and practice of educating students of higher military establishments in the process

ДУХОВНО-МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

of studying]. *Doctor's thesis*. Khmelnytskyi, 416 p. [in Ukrainian].

5. Maslov, V. S. (1998). *Teoriia i praktyka kulturolohichnoi pidhotovky slukhachiv i kursantiv vyshchykh viiskovykh navchalnykh zakladiv osvity* [The theory and practice of culturological training of students and cadets of higher military educational institutions]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Kyiv, 36 p. [in Ukrainian].

6. Neshchadym, M. I. (2002). *Viiskova osvita Ukrainy: istoriia, teoriia, metodolohiia, praktyka* [Military Education of Ukraine: History, Theory, Methodology, Practice]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Kyiv, 56 p. [in Ukrainian].

7. Oleksienko, B. M. (1997). *Vykladach viiskovoi akademii* [Teacher of the military academy].

Khmelnytskyi: Vydavnytstvo Akademii PVU, 84 p. [in Ukrainian].

8. Temko, H. D. (1997). *Osnovy formuvannia systemy vykhovannia voina v Ukraini u period utverdzhennia derzhavnosti (svitohliadno-filosofskyi analiz): Monohrafiia* [Fundamentals of the formation of a system of education of a warrior in Ukraine in the period of the establishment of statehood (philosophical and philosophical analysis): Monograph]. Kyiv: Varta, 288 p. [in Ukrainian].

9. Iahupov, V. V. (2002). *Zahalnodyaktychni osnovy navchannia viiskovosluzhbovtiv strokovoї sluzhby Zbroinykh Syl Ukrainy* [General guidance for training servicemen of the regular service of the Armed Forces of Ukraine]. *Doctor's thesis*. Kyiv, 432 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 02.10.2017

УДК 373.034:373.017.93

Олег Кекош, кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри культурології та мистецької освіти, капелан
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

ДУХОВНО-МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

У статті висвітлено головні ідеї релігійного виховання учнів початкової школи. Застосовано синтетично-аналітичний метод і розкрито методологію християнської педагогіки. Досліджено актуальне питання виховання дітей та молоді на основі християнських цінностей. Зроблено узагальнення, які сприятимуть подоланню стереотипів педагогічного мислення, творчому використанню історичного християнського освітнього досвіду в сучасних умовах перебудови українського шкільництва.

Ключові слова: релігійне виховання, християнські цінності, учень, вчитель.

Літ. 8.

Олег Кекош, кандидат педагогических наук, доцент
кафедры культурологии и художественного образования, капеллан
Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франко

ДУХОВНО-ПРАВСТВЕННОЕ ВОСПИТАНИЕ УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ

В статье исследованы главные идеи религиозного воспитания учащихся начальной школы. Применен синтетически-аналитический метод и раскрыто методологию христианской педагогики. Исследованы актуальные вопросы воспитания детей и молодежи на основе христианских ценностей. Сделаны обобщения, которые будут способствовать преодолению стереотипов педагогического мышления, творческому использованию исторического христианского образовательного опыта в современных условиях перестройки украинского образования.

Ключевые слова: религиозное воспитание, христианские ценности, ученик, учитель.

Oleh Kekosh, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor of the
Culturology and Artistic Education Department, Chaplain
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

THE SPIRITUAL AND MORAL EDUCATION OF PUPILS OF PRIMARY SCHOOL

The main ideas of primary schoolchildren's religious education are reflected in the article. A synthetic and analytical method is applied and the methodology of christian pedagogics is revealed. An actual problem of children's and young people's education on the basis of christian values is investigated. Generalizations that will help to overcome the stereotypes of pedagogical thinking, to use creatively the historical Christian educational experience in the modern conditions of the restructuring of Ukrainian schooling are done. It is investigated the main aspects of the creative using of Christian pedagogy, the organization of pupils' religious and moral education in secondary schools. It is marked that the purpose of religious education is God-like, in